

AUTOR:

Esad Bajtal
Ujed zmije sjećanja

IZDAVAČ:

Univerzitet u Sarajevu
Institut za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava

ZA IZDAVAČA:

Dr. Rasim Muratović, naučni savjetnik

UREDNIK:

Prof. dr. Fikret Bećirović

Prijevod na Engleski:

Samir Kulagić

Srebrenica, juli 1995 – 2015

Esad BAJTAL

UJED ZMIJE SJEĆANJA

*Hommage dostojanstvu i bolu majki
Srebrenice*

Sarajevo, 2015.

U Srebrenici, od 6. do 19. jula 1995. ubijeno je 8.372 nedužna čovjeka. Od toga, prema nalazima suda u Haagu, najmanje 48 žena, među kojima su i djevojčice od 8 i 9 godina. I čak 76 dječaka ispod 16 godina, te 629 staraca preko 60 godina.

Upravo ta spolno-starosna struktura žrtava otkriva sistematičnost i genocidno zacrtanu namjeru koja je sudski dokazana i kvalifikovana. Sve je rađeno planski: od Karadžićeve „Direktive vojsci“ (8.3.1995) da u Srebrenici stvara „nemoguće uslove življenja“, uključujući i onemogućavanje UNPROFOR-a u dostavi humanitarne pomoći, ali sve to sofisterijski zakamuflirano da se „izbjegne osuda međunarodne zajednice i međunarodnog javnog mnijenja“.

Bio je jul 1995. godine, dvanaesti u mjesecu, kada je nastao snimak koji je obišao svijet. Ratko Mladić s grupom vojnika u Potočarima, nedaleko od Srebrenice, zalazi među ljude protjerane iz njihovih domova i po obrazu tapše plavokosog dječaka. Pita ga kako se zove i koliko mu je godina, a dječak na brzinu slaže.

Da bi ispao veći, kaže da ima dvanaest, iako je imao osam. Taj plavokosi dječak bio je Izudin Alić.

Dokle se išlo u koordinaciji skrivanja istine i obmane domaće i svjetske javnosti, najbolje govori vojno-medijski izrežiran trenutak propagandnog TV- prenosa Mladićevog davanja čokoladica djeci Srebrenice. Sve se odvija u trenutku dok dječije očeve (autobusima planski dopremljenim iz Srbije), ajhmanovski uredno, deportuju na već pripremljena stratišta. Na sceni je cinizam mimikrijske, medijski osmišljene reinterpretacije tekuće zločinačke aktivnosti srpske vojske s ciljem njenog izvrtanja u sliku tobožnjeg humanizma.

Radi se o licemjerno-ciničnoj zloupotrebi naivne dječice koja, ništa ne sluteći, skoro smrt vlastitih očeva zaslađuju gorkim čokoladicama vojnog i jeftino-propagandnog cinizma državne televizije Srbije. Neljudskost i jeftinost te marketing mimikrije ogleda se u činjenici da njen dvostruki cinizam leži kako u djelu podlo osmišljenog davanja čokoladica tako (i još više) i u TV slici tog davanja planski namijenjenog obmani Svijeta. Odnosno, marketinški tempirana TV slika samo je očigledno i nepobitno uvjerljivo svjedočanstvo strateški osmišljenog „koda poricanja“ istine o genocidu na djelu.

Tako se crna slika nemorala, bijede i vojnog beščašća pokušava prikriti licemjernom gestom tobožnje dobrote. Koliko je lažna sva ta ideološki osmišljena mimikrija najbolje svjedoči činjenica da, i dan-danas, na javnim manifestacijama i velikim sportskim priredbama ogromni transparenti „NOŽ, ŽICA, SREBRNICA“ širom Srbije i manjeg bh. entiteta slove kao neupitni etno-patriotski slogan za koji nikad niko nije pozvan na odgovornost.

Uprkos davnoj sudskoj presudi, genocid se službeno-politički još uvijek negira. I ne samo to. Kolektivnim pjevanjem na javnim mjestima i skupovima, srebrenički genocid se gromoglasno i nekažnjeno slavi, a prijeteći najavljuje čak i novi:

Oj, Pazaru novi Vukovaru
A Sjenice, nova Srebrenice

Pri tome, međunarodna zajednica nijemo šuti i pasivno posmatra baš onako kako je to činila i krvavog jula 1995.

MEMORIJALNI CENTAR
SREBRENICA-POTOČARI SPOMEN
OBILJEŽJE I MEZARJE ZA ŽRTVE GENOCIDA
IZ 1995. GODINE

THE SREBRENICA-POTOČARI
MEMORIAL AND CEMETERY
FOR THE VICTIMS OF THE 1995 GENOCIDE

*Smrt je u zaboravu,
a ne u faktu smrti.
Čovjek je mrtav tek onda
kad ga se više niko ne sjeća.*

F. Alfirević

U bezrazložnoj nasilnosti osionih
ubica,
smrt nevinih uvijek je više nego
okrutna.

Ali,
u dramatičnoj odiseji neizvjesnog
traganja za planski i dobro skrivanim
posmrtnim ostacima, i konačno
suočavanje s istinom njihovog
nalaženja, postaje i bolnije i okrutnije
čak
i od same smrti.

Priča o jednoj potresnoj filmskoj priči,
svjedoči o neizrecivom bolu tih
nemuštih susreta.

O bolu suočavanja majki sa
konačno pronađenim ostacima
zločinački pogubljenih sinova.

O paklu beznadežnog suočavanja
iz koga nikakav bijeg nije moguć.
Pa ni onaj neizbježni.

Jer,
ima i očiglednih istina u koje se
ne može vjerovati.

Baš kao što se počinio tih zločina,
uprkos svoj njihovoj očiglednosti,
čak ni notornih laži negiranja svojih
zločina ne žele odreći.

U tome je porazna dijalektika bola
izgubljenih nada.

Dijalektika sjećanja
koje zmijski smrtonosno
ujeda.

Traženje koje duše smiruje,
naziv je dokumentarnog filma
o petnaestogodišnjem poratnom i
bolnom traganju bosanskih majki
za zemnim ostacima svojih bezočno
pobijenih sinova.

Nenadomjestivo uvjerljivim jezikom
slike i tona, film nam prikazuje i
pokazuje
upravo taj potresni nemir – živih.

Odnosno,
u svojoj dvadestominutnoj
dokumentaristički temporalnoj
svedenosti,
ovaj film se, uglavnom,
odvija na centripetalnoj orbiti
momenta
šokantnog suočavanja majki s
konačno (pro)nađenim skeletnim
ostacima svojih sinova.

Zemnim ostacima života
reduciranog na puko Ništa.

Ništa skršenih, i
skrivajućim premještanjem podobro
deformiranih kostura.

Paradoksalno Ništa nepotpunih i
pokidanih skeleta,
u čije se nepojmljivo postojanje ne
može više ni sumnjati ni vjerovati.

Stjerana uza zid opore
i opipljive nestvarnosti hladne
kosturnice;

suočena s konačnim ishodom odurno
bemislenog nasilja njegovih ubica;
izgubljeno zagledana u zdrobljene
sinovlje kosti pred sobom,

jedna od neutješno ojađenih majki,
mehanički slušajući stručna
objašnjenja ljekara-forenzičara,
u najdramatičnijoj i emotivno
šokantnoj sceni filma,
kratko i poluodsutno izgovara:

*„Očima ne vjerujem, ali nauci
vjerujem“!*

Taj refleksni bijeg u nevjericu
vlastitih očiju, najteža je optužba
bezumlja i zločina s kojim je ta
izgubljena majka,
sudbinski tako nestvarno-tragično,
a realistički krajnje surovo
suočena.

Oporost njenog iskaza:

„Očima ne vjerujem, ali nauci
vjerujem“!

bolni je gest ljudskog odbijanja
te izmučene žene
da se suoči upravo sa onim
za čim je godinama
tako istrajno i neumorno tragala.

A tragala je za *posljednjom istinom*
svog života.

Teškom istinom koju sad, konačno,
ima pred sobom.

Ali, koju, u njenoj racionalnoj
neshvatljivosti i svojoj majčinskoj
nepomirljivosti, nije ni spremna
ni kadra da prihvati.

Jer,
htjeti je jedno,
imati je – drugo,
a *prihvatiti* sudbinski
nepojmljivo okrutnu spoznaju,
nešto je – sasvim treće.

Kad rezignirano kaže da
„vjeruje naući“, a ne vjeruje „svojim
očima“, ta bolno ucvijeljena majka
samo
vjeruje da – ne vjeruje.

Odnosno,
ona bi samo *htjela*
da – ne vjeruje.

U beznađu tog egzistencijalno
poraznog suočenja, ona dobro *zna* da
je sve to baš tako.

Tako kako joj vlastite oči
kazuju i po-kazuju.

Ali,
realno stiješnjena između
potresnog Bola Istine,
i konačno Izgubljene Nade,
ona naprosto
ne želi vjerovati
da vidi to što vidi.

I da jest – to što jest.

Evidentnu i najzad pronađenu istinu
(za kojom je svim srcem majčinski
istrajno tragala),
njen razoreni um sada
odbija da prihvati.

Pod presijom te
tako nestvarne stvarnosti,
elementarni pojmovi
školski uobičajenog
reda i poretka stvari,

u njenoj se glavi refleksno obrću
u svoju logičku suprotnost.

U tom emotivno prisilnom obrtanju,
ona svoju bolnu Nevjeru izriče glasom
Razuma, dok racionalnu Nauku
reducira na unutrašnji glas čiste
Vjere.

Ona sada „vjeruje“ u *nevjerovatno*,
samo zato, jer joj tako
hladna Nauka kaže.

Istovremeno,
ona „ne vjeruje“ u ono *očigledno* i
opipljivo-prisutno, jer,
njeno skrhanošću pobunjeno srce,
tu očiglednost odbija da prihvati.

Izgubljena u svojoj nevjerici,
ona,
s tim suhim,
ogoljelim i deformisanim kostima,
– „kao da“ nema ništa.

U krajnje nepojmljivoj nestvarnosti
iracionalnog trenutka
suočavanja,

te su joj beživotne kosti – u isti mah
i nešto *tuđe*,
i nešto – *sveto*.

Svojom *tuđošću* one je
apsolutno *odbijaju*,
a svojom uzvišenom *svetošću*
bolno i neodoljivo *privlače*.

Pokrenuto
tom užasno svetom *nedodirljivošću*,
tonom neviđenog strahopoštovanja,
uslijediće njeno majčinski-

skrušeno pitanje, upućeno
doktoru-forenzičaru:

„Mogu li Ovo dirnuti“?

A, „Mogu li Ovo dirnuti“,
na jeziku ambivalentne majčinske
nevjerice, znači:

Smijem li dirnuti to *tako moje*,
a idejnom bahatošću mi –
tako *sablasno otuđeno*.

Odnosno,
to božanski *nedodirljivo* i Sveto,
a majčinski, ipak *moje*,
i – *samo moje*.

Tražene i konačno nađene,
te gole, suhe kosti,
DNK-ovski sabrane, tu,
pred njenim presahlom očima,
u koje sada niti želi niti može da
vjeruje,

ogledalo su prizemnog inata i bahate
bezumnosti osionih čuvara naciona!

ПОЛИТИКА

ВЛАДИСЛАВ РОДИНАК, ОСИВАЧ
ДИРЕКТОР
ДАРИО РОДИНАК, ПУБЛИЦИСТА
ДОСЛОВИЦА
ВЛАДИСЛАВ С. РОДИНАК, ДИРЕКТОР
ДИРЕКЦИЈЕ ЗА ШКОЛСКО УЧЕЊЕ
ВЛАДИСЛАВ С. РОДИНАК, ДИРЕКТОР
ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЈУ
И ПСИХОЛОГИЈУ
ПРЕДЛОЖИТЕЉИ
ПРЕДЛОЖИТЕЉИ

ПРИМЕРИ ИЗ ЖИВА

ПРЕДЛОЖИТЕЉИ
ПРЕДЛОЖИТЕЉИ

ПРЕДЛОЖИТЕЉИ
ПРЕДЛОЖИТЕЉИ

ПРЕДЛОЖИТЕЉИ
ПРЕДЛОЖИТЕЉИ

ПРЕДЛОЖИТЕЉИ
ПРЕДЛОЖИТЕЉИ

ПОСРЕДСТВОМ ТИШКОМ БОРБИ

Вуковар коначно слободан

И од ратних симбола, са 420 ратних и болесних, Армије постепено враћа - Према се и новонастало грађанско Београдско колективно - Број ратних симбола је већ премашио 5.000 комада.

Београд, 18. новембра (Политика) - Дана 18. новембра у Београду су одржани и последњи примерци у овој изданијој серији о ратним симболима. У овој изданијој серији су одржани и последњи примерци у овој изданијој серији о ратним симболима. У овој изданијој серији су одржани и последњи примерци у овој изданијој серији о ратним симболима.

Овај број „Политике“ штампа је у тиражи од милион примерака

У овом броју „Политике“ штампано је 1.000.000 примерака. Овај број „Политике“ штампано је 1.000.000 примерака. Овај број „Политике“ штампано је 1.000.000 примерака.

Оборени ратни симболи Хрватске

Вуковар је код Дубровника завлађан - Лицу паролу издати - „Дубровник“ - Дубровник одржава Дубровничку републику и колективно самоуправство - Иницијатива у организацији партизанских јединица

У овом броју „Политике“ штампано је 1.000.000 примерака. Овај број „Политике“ штампано је 1.000.000 примерака. Овај број „Политике“ штампано је 1.000.000 примерака.

Данас у Политики

ПОЛИТИКА

ВУКОВАР КОЧАНО СЛОБОДАН

ПОСРЕДСТВОМ ТИШКОМ БОРБИ

Оборени ратни симболи Хрватске

Вуковар је код Дубровника завлађан - Лицу паролу издати - „Дубровник“ - Дубровник одржава Дубровничку републику и колективно самоуправство - Иницијатива у организацији партизанских јединица

Овај број „Политике“ штампано је у тиражи од милион примерака

Данас у Политики

ПОЛИТИКА

ВУКОВАР КОЧАНО СЛОБОДАН

ПОСРЕДСТВОМ ТИШКОМ БОРБИ

Оборени ратни симболи Хрватске

Вуковар је код Дубровника завлађан - Лицу паролу издати - „Дубровник“ - Дубровник одржава Дубровничку републику и колективно самоуправство - Иницијатива у организацији партизанских јединица

Овај број „Политике“ штампано је у тиражи од милион примерака

Данас у Политики

Odraz su pomamne okrutnosti
idejnog fanatizma
i netrpeljivosti

besmisleno nepotrebne i
planski kovane mržnje
dokonih etno-spisatelja i
etno-“spasitelja“.

Mržnje koja bezdušno
laže,
bije i
ubija!

U ime čega?
I zašto?

U ime Politike!
U ime Nacije!
U ime Vjere!

Čije Politike?
Čije Nacije?
I čije Vjere?

I šta su

ta Politika,
ta Nacija
i ta Vjera

u odnosu na bolnu Nevjeru
ove jadom skrhane žene?

Nevjeru njene nespremnosti
da povjeruje u
okrutnost i idejno bezumlje
strahobnog povijesnog zločina.

Zločina što se,
u gomili skršenih kostiju,
zrcali, tu, pred njenim
usahlim očima.

Njena svijest
o besmisleno krvavom
krojenju istorije,
čini tu istoriju krajnje neljudskom i
ljudski neprihvatljivom.

Za nju,
ta histerična historija
nema više nikakvog smisla.

I nikada ga više neće imati.

Uprkos očiglednosti
opipljive gomile požutjelih kostiju,

u tako bezočni ishod jednog
smišljenog zločina
ne može se povjerovati.

Niti se,
tim kostima očigledno potvrđeni,
a razumu neshvatljivi zločin,
može majčinski ikad prihvatiti.

I zato,
ova bolom skrhana majka,

*niti želi,
niti može,
niti hoće*

da – povjeruje u ono
što vidi.

U trenutku kad ga je konačno našla,
ona sumnjičavo odbija
upravo *To* za čim je,
godinama,

tako uporno,
majčinski strasno
tragala.

Budimo realni.

Ne vjeruje ona više ni
Nauci na koju se
u svojoj bolnoj nevjerici
poziva.

U tom gorkom,
spoznajno pogubnom momentu
nadrealne scene suočenja

Nauka je za nju
samo častan izgovor
„zdravog razuma“.

Vid odbrane pred neshvatljivim i
majčinski neprihvatljivim
tragovima ratnog užasa
i idejno-planski osmišljenog
nasilja.

Ona,
više Nikada,
više Nikome,
i više Ništa,
neće,

niti može,
niti hoće,
niti želi vjerovati.

Sve što je imala
za nju je definitivno,
nepovratno, i
za sva vremena –
izgubljeno!

Pred njenim očima
plutaju još samo
sablasne Sjenke Privida.

I Privid Svijeta
oličen tim Sjenkama.

U hipu tog
tragično-potresnog suočenja,
njen stvarni svijet

stropoštava se u
mračni ambis
Idejnog Ništavila.

A u pomrčini tog Ništavila,
njene presahle oči
nemaju više šta da traže.

Niti imaju šta da vide.

I sve što je još preostalo,
tim, iracionalnom nadom
iznevjerenim očima,
jeste samo to
– da zaplaču
i plaču.

Tiho.
Nijemo.
Bez glasa.

I bez suza.

Posljednja scena tog
ljudski poraznog,
psihološki slojevitog i
filmski uvjerljivog kazivanja,
govori nam upravo o tome.

Budi nas za
potresnu istinu jedne
ljudski i civilizacijski
porazne stvarnosti.

Naglo suočena
s gomilom pronađenih kostiju,
u hipu te neshvatljive istine,

umire majčina
Posljednja Nada.

Njeno iracionalno htijenje
da bi,
uprkos svemu što
zna i vidi,
ipak,
moglo biti i – drugačije.

Drugačije od
tragičnog ishoda koji,
tim nijemim kostima
na stolu polumračne kosturnice,

potvrđuje sve one crne slutnje
od kojih je –
svjesno se nadajući
– nesvjesno bježala.

Ali,
nisu samo te suhe i
nepomične kosti – mrtve.

Prije nego ih sahrani,
one su nju – *živu*
– već sahranile.

Definitivno srušen,
i zajedno
s njom živom pokopan,

nestaje svaki smisao
ostatka njenog života.

Od tog trenutka,
on nepovratno pripada
još samo nestvarnom sjećanju
nekog davno prohujalog
vremena.

I zato,
na samom kraju,

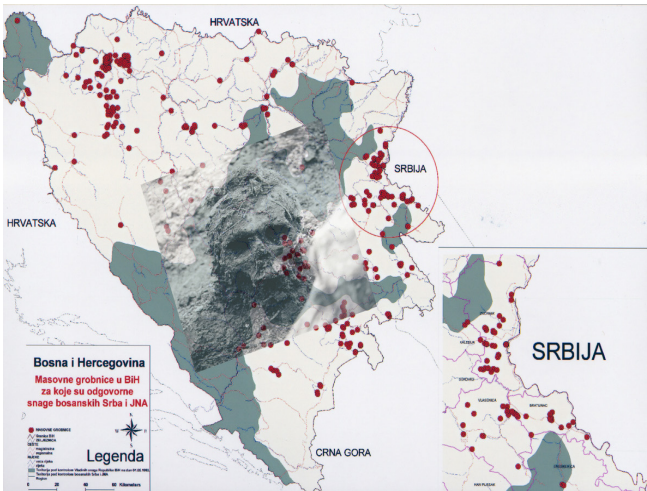
ljudski postićeno, i
s dužnim poštovanjem
koje im pripada,

valja odlučno stati i
pokloniti se
pred

porazno neizrecivim bolom
tih hrabrih Žena-Majki.

Majki koje to više nisu.

Tih povijesno-nasilno i
moralno-tragično
razmajčenih majki.

Kao *živi mrtvaci*
sumorno-poratne bosanske zbilje,

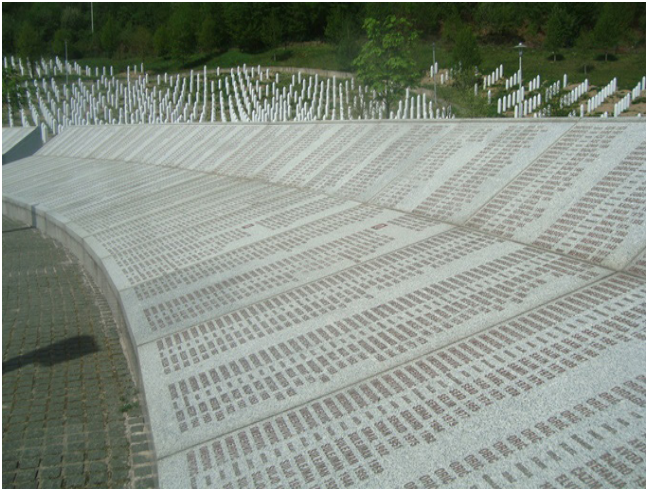
one su jedini istinski svjedoci
užasno neljudskog, i
ogavno suludog zločina.

Zločina
koji leži na savjesti jednog
bezočno poganog vremena,
kome,
nažalost,

i sami pripadamo.

I čijoj poganosti
mnogi od nas,
ako ničim drugim,
a ono
svojom kukavnom ratnom i
poratnom šutnjom,

podosta toga
bar – *moralno*
duguju.

Upravo zato,
zbog neizmjernog bola
ovih Dostojanstvenih
i

Uspravnih Žena,

*umjesto lažnih molitvi
iza kojih se krijemo*

pokajnički ponizno
i mantrički uporno,

svako od nas,

iz dana u dan
iz sata u sat, i
„šezdeset puta u minuti“

treba da ponavlja one
uzvišene riječi,
etički sabrane
i cioranovski pobunjene
savjesti:

*Nikada više
neću reći: „Postojim“
a da se pri tom
ne zastidim.*

P.S.

Osnovu prethodne priče čini ekspresija impresije tokom promotivne projekcije dokumentarnog filma „*Traženje koje duše smiruje*“, autora F. Sokolovića, u Domu kulture Kakanj 06. 07 .2009.

DTP:

Dipl. ing. Sead Muhić

NASLOVNA STRANA:

Dipl. ing. Sead Muhić

ŠTAMPA:

Štamparija Fojnica d.o.o.

TIRAŽ:

500

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

821.163.4(497.6)-16

BAJTAL, Esad

Ujed zmiје sjećanja : hommage dostojanstvu i
boli majki Srebrenice : Srebrenica, juli 1995-2015
/ Esad Bajtal ; [prijevod na engleski Samir
Kulaglić]. - Sarajevo : Institut za istraživanje
zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava
Univerziteta, 2015. - 51, 51 str. : ilustr. ; 20
cm

Nasl. str. prištampanog teksta: Bite of the memory
snake. - Tekst na bos. i engl. jeziku. - Tekst na
bos. i engl. jeziku štampani u međusobno obrnutim
smjerovima

ISBN 978-9958-028-06-9

COBISS.BH-ID 22225158

DTP:

Dipl. ing. Sead Muhic

COVER PAGE:

Dipl. ing. Sead Muhic

PRINT HOUSE:

Štamparija Fojnica d.o.o.

EDITION:

500

BAJTAL, Esad

Ujed zmije sjecanja : hommage dostojanstvu i boli majki Srebrenice : Srebrenica, juli 1995-2015 / Esad Bajtal ; [prijevod na engleski Samir Kulagić]. - Sarajevo : Institut za istraživanje

zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava

Univerziteta, 2015. - 51, 51 str. : ilustr. ; 20

cm

Nasl. str. prištampanog teksta: Bite of the memory snake. - Tekst na bos. i engl. jeziku. - Tekst na bos. i engl. jeziku štampani u međusobno obrnutim smjerovima

ISBN 978-9958-028-06-9

COBISS.BH-ID 22225158

P.S.

Basis of this story is made of impressions expressed during the promotional presentation of the documentary film "*Traženje koje duše smiruje*" / Quest that soothes the soul/, by F. Sokolović in Cultural center in Kakanj on 6 July 2009

*I will never say again:
 "I exist"
 without being, at the same time
 ashamed.*

repeat those holy words,
 ethically collected
 and
 in Cioran style revolted
 consciousness:

should we

day by day
 hour by hour, in
 "sixty times per minute"

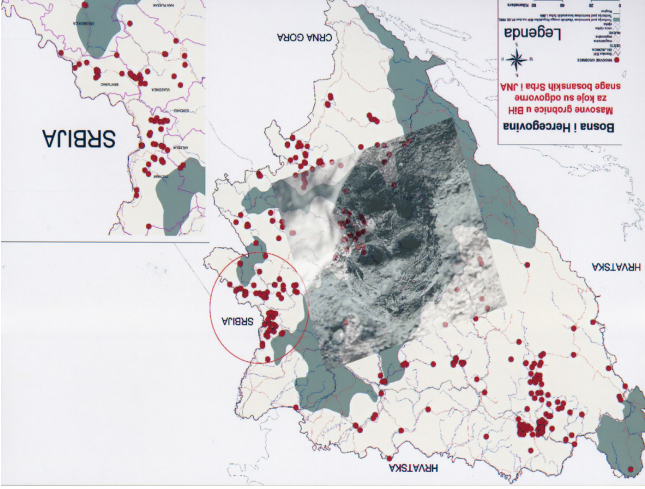
repentantly humbly
 and mantra-like persistently

*instead of false prayers
 behind which we hide*

Exactly because of that,
 due to enormous pain
 of this Dignified
 and
 Upright Women,
 every one of us

As living dead
of gloomy-postwar Bosnian reality,
they are the only true witnesses
of horribly inhuman, and
disgustingly crazy crime.
Crime
that lies in the consciousness of a
cruelly salacious time,
to which,
unfortunately, even we belong.
And to whose dirtiness
many of us,
if nothing else,
then
with its cowardly war time and
postwar silence,
so much
at least – *morally*
owe.

Mothers who are not any more.
 Those historically-violently and
 morally-tragically
de-mothered mothers.

crushingly unspoken pain
 of those brave
 Women-Mothers.

one has to decisively stand and
 bow his head
 in front of

humanly ashamed, and
 with due respect
 that belong to them,

And thus,
 at the very end,

As of this moment,
 it irreplaceably belongs
 only to the unreal memory
 of a long gone
 time.

Different from the
 tragic outcome which,
 to those silent bones
 on the table of dim-lighted mortuary,
 confirms all those dark thoughts
 from which she –
 knowingly hoping
 – unconsciously ran away.
 But,
 these are not only those dry and
 still bones – dead.
 Before she buries them,
 they have – buried
 – her.
 Definitely destroyed,
 and together
 with her buried,
 disappears every purpose
 of the rest of her life.

Her irrational wanting
 that,
regardless of everything she
 knows and sees,
 everything,
 could be yet – different.

dies mother's
 Last Hope.

Suddenly confronted
 with a heap of found bones,
 in the peak of that
 incomprehensible truth,

It wakes us for
 emotional truth of a
 humanly and civilizational
 crushing reality.

Last scene of that
 humanly crushing,
 psychologically layered and
 film style convincing speech,
 speak exactly about this.

And without tears.

Quietly.
 Silently.
 Without voice.

Before her eyes float
 only ghostly
 Shadows of Appearance.
 And the Appearance of the World
 Marked with these Shadows.
 At the peak of this
 tragic-shocking confrontation,
 her real world
 collapses to
 dark abyss
 of Conceptual Nothing.
 And in the darkness of that Nothing,
 Her dry eyes
 have nothing to look for.
 Nor have something to see.
 The only thing left,
 to those,
 by the irrational hope
 betrayed eyes,
 is that they
 – start crying
 and cry.

In this bitter,
 knowingly devastating moment
 of surreal scene of confrontation
 Science for her is
 Only an honorable excuse
 of "common sense".
 A form of defense before
 incomprehensible and motherly
 unacceptable traces of horrible war
 and conceptually-planned design of
 violence.
 She,
 Never again,
 No one any more,
 and Nothing any more,
 will not,
 nor she can,
 nor she wants to believe.
 Everything she had
 for her is definitely,
 irrecoverably, and
 for all times –
 lost!

She does not believe any more
to Science which she
in her painful disbelief
invokes.

Be realistic.

so persistently,
motherly passionately
search for.

At the moment when she finally
found him, she suspiciously refuses
exactly That what she,
for years,

to – believe in that
what she sees.

does not wish,
cannot,
nor wants

And thus,
this mother devastated by pain,

Nor, by these bones apparently
confirmed, and for the mind
incomprehensible crime, can be ever
accepted by mothers.

compared to painful Disbelieving
 of this woman, devastated by her
 sorrow?
 Disbelief of her non-readiness
 to believe in cruelty and conceptual
 senselessness of a terrible historic
 crime, which,
 in the heap of broken bones,
 mirrors, there, in front of her
 dry eyes.
 Her awareness
 about senselessly, in blood tailoring
 of history,
 makes that history inhuman and
 humanly unacceptable.
 For her,
 that hysterical history
 makes no more sense.
 And it will never have it again.
 Despite the obviously
 palpable heap of bones that turned
 yellow,
 in such a cruel outcome of one
 designed crime one cannot believe.

They are the reflection of frantic
 cruelty of conceptual fanaticism
 and intolerance

of senselessly unneeded and
 planned hatred of bored ethno-
 writers and ethno-“saviors”.

Hatred that heartlessly
lies,
beats and
kills!

In the name of what?
 And why?

In the name of Politics!
 In the name of Nation!
 In the name of Religion!

Whose Politics?
 Whose Nation?
 And whose Religion?

And what is

that Politics,
 that Nation
 and that Religion

follow to the medical doctor-forensic
 expert:
 “May I touch this?”
 May I “touch this”,
 in a language of ambivalent motherly
 disbelieving, mean:
 May I touch that so *mine*,
 and with the conceptual arrogance –
so eerily taken away from me.
 In fact,
 that Divine *unreachable* and Sacred,
 ant motherly, yet *mine*,
 and – *mine only*.
 Searched and finally found,
 those bald, dry bones,
 collected by DNA, there,
 before her dry eyes,
 which she now
 wishes not and cannot believe,
 are the mirror of inner obstinacy
 and arrogant senselessness of the
 rampant guards of the nation!

Moved
 With this horribly *holynreachability*,
 with the tone of unseen awe,
 her motherly humble question will

these lifeless bones are – ate the
 same time something *else's*, and
 something – *sacred*.
 With their being something *else's*,
 they absolutely *refuse* her,
 and with their sublime *holiness* they
 painfully and
 irresistibly *attract* her.

At the same time,
 She “does not believe” *the apparent*
 and palpably-present, because,
 her devastated rebellious heart,
 refuses to accept that apparent.
 Lost in her disbelieving,
 she,
 with these dry,
 bald and deformed bones,
 – “as if” she has nothing.
 In totally incomprehensible
 surrealism of the irrational moment
 of confrontation,

Apparent and finally found truth
 (searched persistently and motherly
 by all her heart),
 her destroyed mind now
 refuses to accept.
 Under the pressure of that
 so surreal reality,
 elementary notions of the classic and
 usual order and system,
 they turn instinctively in her mind
 to their logic contradiction.
 In this emotionally forcible turning,
 she, her painful Disbelief
 utters with the voice of Ratio,
 while reducing rational Science
 to inner voice of pure Believing.
 She now "believes" in *unbelievable*,
 just because, because
 the cold Science tell her so.

When she says in resignation that
 she "believes science", not "her eyes",
 this painfully hurt mother is only
believing that – she does not believe.

In fact,
 She would only *want*
 – not to believe.

In despair of that existentially
 crushing confrontation, she knows
 well that everything is just that.
 Just as her eyes
 tell and show her.

But,
 Realistically squeezed between
 shaking Pain of Truth,
 and finally Lost Hope,
 she just does not want to believe
 that she sees what she sees.

And it is – what it is.

Sourness of her statement:
 “I do not believe my eyes, but I believe
 science”!

is a painful gesture of human refusal
 of this tormented woman
 to face exactly what she has for years
 so persistently and tirelessly
 searched.

And she searched for the last truth of
 her life.
 Difficult truth, which she finally has
 in front of her.

But which, in her rational
 unaccepting and her motherly
 inability to reconcile,
 she is not ready and able to accept.

As,
 wanting is one,
 having is – another,
 and *accepting*
 fatefully incomprehensible cruel
 finding, is yet
 – something else.

This instinctive escape to disbelief
 her own eyes, is the gravest accusa-
 tion of senselessness and crime with
 which this lost mother, is fatefully, so
 unrealistically and tragically, yet so
 realistically and utterly cruelly faced.

*"I do not believe my eyes, but I believe
 science"*

utters:
 this film, she briefly and semi-absent
 and emotionally shocking scene in
 forensic experts, in the most dramatic
 explanations of medical doctors
 while mechanically listening to the
 one of the inconsolably hurt mothers,
 crumbed son's bones in front of her,
 his murderers; with a lost look at the
 of disgustingly senseless violence of
 faced with final outcome

mortuary;
 and palpable surrealism of the cold
 Pushed against the wall of sour

either doubted or believed.
 cannot be any more
 whose incomprehensible existence
 and torn apart skeletons,
 Paradoxical Nothing of incomplete

Quest that soothes the soul,
 is the title of a documentary film
 about fifteen year long, postwar and
 painful quest by Bosnian mothers
 for earthly remains of their cruelly
 murdered sons.

With the irreplaceably convincing
 language of image and tone,
 the film presents and
 shows exactly
 that shocking unrest – of the living.

In fact,
 in its twenty minutes long
 documentary temporal reduction,
 this film, mainly,
 takes place on centripetal orbit of a
 moment
 of shocking meeting of mothers with
 finally found skeletal remains of their
 sons.

Earthly remains of life
 reduced to mere Nothing.
 Nothing of broken, and
 covertly transfer of quite
 deformed skeletons.

A story about upsetting film story,
 testifies about unspoken pain by
 these voiceless encounters.

About the pain of the mothers'
 encounters with
 finally revealed remains of
 viciously murdered sons.

About the hell of hopeless encounter
 From which the escape is not
 possible.
 Not even the hopeless escape.

Because,
 There are also apparent trusts that
 cannot be trusted.

Just as the culprits of these crimes,
 despite their being obvious,
 not even the notorious lies of denial
 od their crimes do not wish to give up.

There lies the crushing dialectics of
 the pain of lost hopes.

Dialectics of futile invoking of
 oblivion, that persistently refuses to
 respond to the victim.

In a dramatic odyssey of uncertain
 questor planned and well
 hidden mortal remains, and final
 confrontation with the truth of their
 revealing, becomes more painful and
 more cruel,
 more than the death itself.

But,
 In senseless violence of rampant
 murderers,
 death of the innocent is always more
 than cruel.

F. Alfirević

*Death us in oblivion,
not in the fact of death.
A man is dead only then
when no one remembers him.*

MEMORIALNI CENTAR
SREBRENICA-POTOČARI SPOMEN
OBILJEŽJE I MEZARJE ZA ŽRTE GENOCIDA
IZ 1995. GODINE

THE SREBRENICA-POTOČARI
MEMORIAL AND CEMETERY
FOR THE VICTIMS OF THE 1995 GENOCIDE

gically designed "denial code" related to the truth about the genocide in question.

In this way, the hypocritical gesture of alleged good intention covers the dark image of immorality, misery, and military dishonor. How false is that entire ideologically envisaged mimicry is best attested by fact that even today ample public or sport events are colored with huge posters "KNIFE, WIRE, SRERBRENICA", which throughout Serbia and a smaller BiH entity are treated as an unquestionable ethnic-patriotic slogan, for which no one has ever been held accountable.

Despite the old jurisprudence, genocide is still officially and politically denied. And not only that. By collective singing in public places and meetings, the Srebrenica genocide is loudly celebrated and it remains unpunished, while they in a threatening tone announce a new one:

Oh, Pazar, a new Vukovar
And Sjenica, a new Srebrenica

At the same time, international community remains silent and observes passively, just as it did during July 1995, covered in blood.

This is about the hypocritical and cynical abuse of naïve children who, not predicting anything, took sweets, bitter chocolate bars of military and cheap propaganda cynicism of the state television in Serbia, to honor the coming death of their own fathers. Inhumanity and cheapness of this marketed mimicry are reflected in a fact that its dual cynicism lies both within the cunningly planned chocolate bar giving and within (even more) the TV image of that planned deceiving of the World. In other words, marketed and timed TV image is only the apparent and uncontested testimony of the strate-

gedly humane. Serbian army, aimed to present it as all-on of the present criminal activity by the here, the media designed reinterpretated. The cynicism of mimicry is vivid style, to the places where they will be executed. Serbia for this purpose), in Eichmann are deported (on the buses, brought from place while the fathers of these children to the Srebrenica children. All that takes adcast of Mladic who gives chocolate bars the militarily and media staged TV broadcast international public is best illustrated in truth and deceiving the national and in-

It is exactly this gender-age structure of victims that pictures this systematic and genocidal intent, qualified and proven before the court. Everything was done according to a plan: from the Karadzic's "Directive to the Army" (8 March 1995), to create in Srebrenica "conditions impossible for living", including to prevent UNPROFOR from delivering humanitarian aid, and yet to cover it in a sophisticated style to "avoid the criticism of international community and international public". The extent of coordination in hiding the

In Srebrenica, in the period 6 – 19 July 1995, there were 8,372 innocent people killed. Of this number, according to the findings of the Hague Tribunal, at least 48 women, including young girls 8 or 9 years of age. Even 76 boys below 16, and 629 persons older than 60 were killed.

Sarajevo, 2015.

*Homage to dignity and pain of the
Srebrenica mothers*

**BITE OF THE MEMORY
SNAKE**

Esad BAJTAL

Srebrenica, July 1995 – 2015

TRANSLATE BY:
Samir Kulagić

EDITOR:
Prof. dr. Fikret Bećirović

FOR PUBLISHER:
Dr. Rasim Muratović, naučni savjetnik

PUBLISHER:
Univerzitet u Sarajevu
Institut za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava

AUTHOR:
Esad Bajtal
Bite of the memory snake

